

minister Guldberg sagde i Anledning af Kravet om Bondestandens Frigørelse ved Stavnsbaandsløsning, nemlig, at hvis Bonden blev en fri Mand, saa vilde Staten ryste i sin Grundvold. Saa meget kunde det gore.

Imidlertid brød den nye Tid frem, bl. a. med den unge, revolutionære Thybo Malte C. Bruun og P. A. Hejberg. Og saa kan det nok være, der blev Forargelse, saa det battede. Malte C. Bruun skrev »Aristokraternes Katekismus«, i hvis 3. Trosartikkel det hedder, at jeg tror paa den sønlige Underdanighedsaand, som udgaar fra Monarkiet og Adelen og som udbreder Ydmyghed og Taalmod i Borgernes Hjerte. Hejberg digtede bl. a. Visen om, at Ordener hænger man paa Idioter, Stjerner og Baand man kun Adelen gi'r, men om de Mallinger, Suhmer og Rother ikke et Ord i Avisen man ser. Og har man en Hjerne, kan man jo gerne undvære Orden og Stjerne. — Og han skrev bl. m. a., en Artikel om »Sprog-Granskning« med nye Ordforklaringer: Aristokrater, d. e. den bedste Sort Jagthunde, der pudses paa Demokrater og faar Stæg for at bide dem. — Djævel, d. e. en af de flere i disse Tider detroniserede Konger. Præster holder paa ham som paa de andre; men det hjælper ikke. — Hof, d. e. et Akademi for alle de Kunstner, der er forbudte i Luthers Katekismus. Hofmænd kaldes Professorerne ved Akademiet o. s. v.

Hvad gjorde man her i Landet ved saadan et Par Karle som Bruun og Hejberg? Ja, man anvendte dog ikke Hængning eller Halshugning paa den Tid for saadanne Forbrydelser, men nøjedes med Juleaften 1799 at forvise Hejberg fra Kongens Riger og Lande Aaret efter gik Malte Bruun samme Vej.

Og hvorledes man forargedes i Anledning af de Gennembrud, der knytter sig til Grundtvigs Navn og Brandes' Navn, til Socialisme og Systemskiftet, da en Bonde blev Minister, det ligger saa nær, at det behøver vi i denne Forbindelse ikke at tale nærmere om.

Ja, saaledes forarges Slægt efter Slægt, mens Tiden skrider og Udviklingen foregaar. Menningen er selvfølgelig ikke, at man skal springe ud paa Gaden og bare skrike noget som kan forarge Folk; det er jo barnagtigt. Nej, her er Tale Idéernes Gennembrud og Fremadskriden.

Paa den Maade bygges Sam-

fundet op ved Aflejringer, idet den ene Nutid afsætter sit Bidrag, og den anden et andet Bidrag. Led efter Led og Lag paa Lag — hvad end de gamle siger, og hvor meget de end forarges. Modstanden har maaske den gode Følge, at Aflejringerne ikke bliver løse og overfladiske, men kommer til at ligge fast.

Ja, saaledes gaar det, og det er herligt i al Beskedenheden

trofast at bygge med paa det Fremtidssamfund, der en skønne Dag hæver sig som en Koralo af Havet, som i Kaalunds Vers: Thi yder min Sang kun et uset Fro til Aandens evige Sommer, da lad kun mit Navn forglemme, og de Koraldyret lig i den dybe So. Jeg bygger dog med den voksende Ø og bereder den Verden, som kommer.

Johan Skjoldborg.

Gennem Amerika i Sovevogn.

AF JOHANNES FØNS.

Og saa begynder Nattens Kvaler. Ak, hvad vilde en tysk svensk Grosserer eller tre af samme Surdej have været mod de Tusinde daarlige Atmosfæres Tryk, som hvilede centner tungt paa mig den Nat — og de efterfølgende! Biot et Vindue halvt op, og jeg havde i Sandhed hellere baaret Vægten af tre punschede svenske Grosserere end dette Tryk, dette knusende Ubehag af Verdens aarligste Luft og forfærdeligste Hede bag de dobbelte, fast tilkukkede Ruder paa den ene Side og det grønne, det forbitrede grønne Forhæng paa den anden. Jeg følte det, som skulde jeg kvæles. Og flere Gange i Nattens, den aldrig endende Nats Løb lister jeg ud til Isvand-Hanen, hvor jeg træffer et Par Lidelsessjæle, en fransk Dame og en tysk Herre, der begge ligesom jeg søger at kvæge sig ved den iskolde Drik, mens efterhaanden de amerikanske Borgere og Børgere, ogsaa den Snakkesaliges, Snorken, Pusten og Stønnen blander sig med den trygt sovende Negers, deres Herskerte altovervejende, aitheerskende Generalsnorken. —

Selvfolgelig læsker det i Øjeblikket at faa det iskolde Vand; men det er kun en stakket Frist. Om disse Amerikanere, der efter Sigende skal kunne alt, dog vilde finde den gyldne Middelvej — om de vilde og kunde fremskaffe lidt Lunkenhed. Lunkenhed udbedes Om Morgenen i Tugts Spisevogn som paa alle Landets Hoteller serveres der varme Rundstykker, varmt Brød og saa varmt, at man let brænder Tungen derpaa — og der til Isvand, det evige og usalige, maveopbyggende Isvand, og alle de andre forbandede Isafkølede Drikke, Amerikanske eksellere! Og nu her i Pullman-Car'en det samme: Hede, ja Orktemperatur, saa man knagssveder, og der til Isvand! Lunkenhed, Lunkenhed — Luft, Luft — det er det, vi gisper efter og trænger til. — Endelig — efter lidelige Kvaler — oprinder Morgenen, og der bliver Uro indenfor de grønne Gardiner. Alle faar travlt med at søge Vaskerummene, og alle leber rundt mellem hinanden, Damerne i Kimonoer i spraglede Farver eller endnu iførte Pyjamas i dristige og originale Faconer, Herreerne i de-

res mere almindelige Pyjamas eller med temmelig bar Overkrop og Benklæder paa, som de under Knubs og Stød og usigelig Anstrengelser har trukket paa inde i de lavloftede, snævre Celler. At Benklæderne som altid i Amerika hænger og dingler saa underligt ned over Hofterne og om Dagen lader Skjorten komme til Syne mellem Vost og Benklæder, er en Ting for sig, som vi andre studser over, men som Amerikanerne finder i sin skønneste Orden. Seler fortales — næsten lige saa stærkt som Neger —, og der bæres kun en Læder-Livrem. Og den er det, som meget sjældent kan holde Benklæderne oppe.

Naar saa Herreerne med de mere eller mindre hængende Benklæder kommer ud i Vaskerummet, der om Dagen benyttes som Rygekup og derfor dufter modbydeligt af Tobak, saa de næsten slaas for at komme til de 3-4 Vaskerumme, og vil de tørste Tænder, bliver det i alles Paasyn.

Inde hos Damerne er Forholdet sikkert det samme. Det er maaske derfor, at Damerne foretrækker at undvære Vask og i Stedet forsynes Ansigtet med et nyt og tykt Lag Sminke og Pudder og Neglene, de afskyelige spidse Negle, som man dog ikke har heniet hos Negerne, men hos Kineserne, med en Gang ekstra Rødt. Nej, hvor ser de dog ud, disse stærkt sminkede Damer, om Morgenen i Pullman-Car'en og deres korte Haar, som i Nattens Løb og under dennes Varmeslæder har tabt ethvert Spor af Frisure, strutter og stritter saa underligt paa deres Hoveder. De ligner mest af alt de afrakkede Svabere, hvormed man spuler et Skibsdæk.

Luften i Sovesalen, som i Forvejen var ulidelig, faar hver Morgen i Stedet for en stærkt tiltrængt Friskluft, Tilførsel yderligere tilsat en ekstra kvælende Odeur af Pudder, Sminke, Læbepomade og Parfumer af forskellig Sort. Negeren har faaet nogle af Sengen slaaet op og omdannet til Sidde-Sofaer. Selv sidder han nysende og harkende paa et af Fløjelsse-derne, og mens han i Pavsene mellem de talrige Nys med Vellyst tyggede Gummi og smasker højt med sin store Flab, hængiver han sig til Nydelsen af Morgensolens Straaler, som

falder ind ad de lukkede Vinduer og sætter Temperaturen endnu nogle Grader op. Den herlige Morgensol i den kolde Morgen — ellers hilser man den med Glæde — men her, nej! Graa Himmel, Regnvejr og Lunkenhed, først og fremmest Lunkenhed, udbedes fremdeles! — Og snart er vi midt inde i U. S. A. — langt forbi Chicago. Nu nyser der inde bag de fleste Gardiner baade Aften, Nat og Morgen. Negerens Baciller har virket — ogsaa paa de Hvide. Det er kun faa Passagerer, som endnu er gaaet fri. Og om Dagen løber det sorte Bæst rundt med en Klædebarste — det hører med til hans Bestilling — og bærer efter Ordre Passagerernes Hatte og Tøj. Det finder Sted inde i Sovevognen, saa Støvet staar omkring den nysende Neger i store Skyer og lægger sig over os alle og atter paa Tøj og Hatte, saa der næste Dag bliver noget at tørste igen.

Det er rent ud sagt et komplet Svineri, der anstilles i disse Pullman-Car af de sorte Djævle. Om jeg var Amerikaner, vilde jeg rejse en Brandstorm mod denne Verdens mest uhøjlejlige Transport af Skabingsjæle. Ingen Dyrertransport af lignende Art vilde blive taalt noget Sted i Verden! —

Vi kører paa Dæmningen over Saltsoen efter at have passeret Ogden, og Negeren skutter sig ved Synet af det kolde Vand. Næsen løber paa ham, og han pudser den med Fingrene og nyser uafsladligt. Og værre bliver det, da vi kommer op i de sne-dækkede Bjerge, inden vi rutscher ned mod Californien.

Forst da vi efter 3½ Døgn's Rædsler og Pinsler naar ned til dette det forfærdelige Lands Sommer- og Varmebegynner Negeren at gase sig. Han gnasker Æbler og ræber ganske ugenert og himmelhøjt, hvad der forevigt i Amerika hører med til god Tone ogsaa blandt de Hvide, naar Ræbningen blot ledsages af et »Beg you pardon« (Om Forladelse). Men Negeren blæser paa de Hvides Forladelse. Snarere interesserer han sig for deres Dollars. I hvert Fald sætter han, nu da Rejsen lakker mod Enden, hele Tiden et affablt Drikkepenge-Smål op til os alle.

Vi andre har smidt Frakken og foler os som gennemstegte, øre og mere. Det eneste, der holder Haabet og Livet oppe i os, er Tanken om, at vi nu snart slipper ud af Stegooven og udfries af vort Fængsel. Og nu nyser vi alle! Ingen er gaaet fri af Smitten fra den Sorte. Pudderen staar i Skyer fra Damerne, naar de nyser. Efterhaanden har de faaet hele Kager af Sminke og Pudder paa Kinderne. Hvor ser de dog ud, disse kortharede, sminkede Eva-Dotter, efter den lange Rejse! Hvor længe jeg efter at se blot en eneste Damskvinde med

langt, udsåget Haar og med friske Kinder, hvor en Rødmen endnu kan skimtes!

— Nu, da Udfrielsens Time er nær, snakker og iver de Kortharede alle i Munden paa hinanden: Los Angeles — Hollywood — Gud, har I hørt, har I hørt? Det har den og den Stjerne gjort — og tænkt blot alle de Udsættelser, det vilde Natliv, den Uforlidelighed, som raaber helt op til Himlen og dens Engle, efter hvilke Byen fik Navnet! — Saaledes sladres der i det uendelige.

Men da vi naar til Oakland, hopper jeg ud og tager Færgen over til San Francisco, thi først nogle Dage efter gaar min Vej mod Los Angeles. Lettelse, befriet, endelig aandede frit, skønt Negerens Forkølelsesbaciller næsten har tilstøppet mit Sangersvælg og mine Næsebor, staar jeg da paa Færgen, der hen over Bugten følger, hvor Solaver tumler sig, fører os ind mod det blomsterprangende og lifligt duftende San Francisco, mens Vinden kører mine hede Kinder. Men i Tanken forbander jeg Negerne, jeg, som ikke før kendte til Racehad. Og dog — er det mon ikke snarere de hvide Amerikanere, min Forbandelse bør gælde, de, som gjorde Negerne til Herskere i Pullman-Car'en? I hvert Fald gysar jeg allerede ved Tanken om, at jeg saa samme Vej tilbage i Pullman-Car til New York, for jeg igen kan indskibe mig til Europa. Ak, Europa — dine Sovevogne med de hvide Konduktører, med den gode Ventilation og de skikkelige Verneapparater, man selv kan regulere, med den heldigvis skarpe Adskillelse mellem Mænd og Kvinder, hvilket dog ikke udelukker et enkelt Glimt af en lille Randsersdame med langt blondt Haar, frisk Teint og lille Natkjole, — med Behageligheden ved i forholdsvis Enrum at kunne vaskes og tørste Tænder, selv om en Medpassager kan forgribe sig paa Tandborsten, — alt det sender jeg mine venligste Tanker, mens jeg staar paa Færgen ind mod San Francisco og næsten smaafryser i det herlige Solskinsvejr. Thi skønt det er forars — nej sommersvarmt i Luftten, føles Guldskystens lune Brise dog nærmest som iskolde ovenpaa de 4 Døgn's Tropevarme under min første Sovevognsrejse gennem Amerika. —

— Men som en Sømand aldrig bliver rigtig Helbefaren, hvor mange Aar han end har faaet med Damskibe, for han faar gennemkrydset Havene i en gammeldags Sejskude, saaledes erklærer jeg, at jeg først nu tør kalde mig Sovevogns-Helbefaren, efter at jeg i den forfærdeligste af alle Soveskuder, i Pullman-Car'en, denne Varmeste, Sovesal og Negerhytte — i dette Soveskudens sydende Ørken-tempel har gennemkrydset U. S. A.

Johannes Føns.

Givt út av socialdemokratiskum feløgum.

Blashtýrari: M. S. Viðstein.

Prentsmíðja »Føroya Social-Demokrates, Tórshavn.

Javnaðarrættir.

II.

Tann samfundsklassi, ið sitíð hevur við ráðið, finnur seg ikki í at setast frá ráðnum aftur; men tann samfundsklassi, ið er við undirlutun, má eina ferð vakna og krevja sín rætt.

Soleiðis hevur tað gingið í øllum øðrum mentaðum londum, og soleiðis má tað einaferð ganga her á landi. Ríkmenn og jarðeigarar hava gjøgnum tíðirnar rátt her á landi, og tí er so vordið sum er. Vit torvast einans at nevna grindirnar, ið koma upp á land. Hvi fer jarðeigarin, sum ov-mikið hevur av kjøli og øllum góðum, húsin full av grind, meðan smámaðurin, ið ongan kjøtbitin eigur, verður við sviðið soð og einans fær ein ella tveir dogurðar av grind? — Svárið er einans tað, at jarðeigararnir hava smiðjað lógina. Og soleiðis er, hvar ein so vendir sær. Teir, ið lógirnar hava smiðjað, hava fyrst og

fremst hugsað um egið gagn at fremja. Hettar komi eg so við og við aftur til.

I Íslandi hava teir landshandil við vín, tubbaki og petrolum. Í árinum 1925 gav hesin handil landskassanum eina inntøku av 1 millión og 690 túsund krónur. — Rokna vit eftir fólkatalinum, skuldi ein slíkur landshandil gjóð okkum 4000 tús. kr. um árið í Føroya landskassa. Seldi landshandilin har aftur t. d. kol, salt og tilíkt, kundu vit rokna við einum vinningi av 1 millión krónur um árið.

Tosar tað við lógtingsmenn um slíkt, rísta teir við høvduinum yvir villfærslu javnaðarmanna og spyrja, um javnaðarmenn atllia at innføra monopol.

So illa ljóðar orðið monopol í øyrum lógtingsmanna, at heldur má kanska 1 millión krónur fara til út-lendskar grosserar, enn at teir kunna hugsa sær at stovna ein landshandil. Tað er tíð nú hjá smámanninum at hugsa um at taka ráðið í hond, áðrenn hann sokkur heilt niður í armóð. Arbeidsmenn og fiskimenn eru

nærum at søkja í hitt botnleysa havið, sum eitur armóð og skuld. Einans planki er at heingja seg í nevniliga socialismen.

Latum okkum hugsa okkum, at vit, eini 20-30 milliónsur, búgva á eini fruktbarari oyggj, sum ein ríkmáður eigur, og at hesin ríkmáður við tenarum sínum rekur okkum burtur frá ávestinum, tó tá vit eins og træturin frá snimma á morgni til síðla á kvøldi arbeida fyrri henda ríkmannin, fáa vit so frætt, at vit upphalda livinum, meðan hann sjálvur við vinum sínum livir í øllum góðgæti og stuttileika.

Latum okkum harnest hugsa okkum, at vit eru á somu oygg, og oyggin er felagsogn. Hvussu hugnaligt vildi tað ikki tá verði at liva.

Væl vita vit, at land okkara er fá-tælt, men havið er ríkt. — Latum okkum tí arbeida fyrri, at landið og havið verða felagsognir okkara. Ti hví skulu summi skóma rómán av tí, ið landið og havið geva, meðan fjöldin ikki eigur at býta og slita.

Hvi eru teir hægri skúlarnir bert fyrri ríkmannabørn? Hvi eru ikki skúlarnir fríir fyrri tey, ið evnir hava at læra?

Fátækramannabørnini nýðast at gæta álærd, sjálvst um tey hava góð evnir, meðan hin ríki máðurin kann lata síni børn læra til, hvat tað skal vera, sjálvst um tey hava vónalig evnir.

Mangir klókir dreingir nýðast um borð í fiskiskipini at tola neyð og kulda, og tá teir so eru gamlir og útslitnir, væntar teim hin beiski hungur. Meðan tey, ið ráð hava at læra, koma í tey høgu embættini og fáa alt, ið lívið lýsir.

Tá teir hægri klassarnir hava sitíð við ráðið gjøgnum langar tíðir og skóma rómán til sín, meðan fólkíð kemur longur og longur niður í armóð, vaknar smámaðurin í øllum londum við kravi um at koma til ráðið. Ti er allar uppreistar í øðrum londum gjøgnumfordur av teim lægri samfundsborgarunum, ið hava tráð ímóti ljósinum, sum teir hægri klass-

arnir hava tikið sær og troðkað tey fátæku burtur frá. — Drívflóðurin í øllum uppreistrarrættum hevur verið hin peningaliga neyðin millum smá-mannaflokkarnar; meðan teir, ið sitíð hava við maktini, hava livað í yvirflóð og øllum góðgæti. Arbeidsmaðurin kann ikki til ævitið tola at sveitta blóð og gáva liv, meðan hann við konu og børnum lifur hungur og neyð, samstundis sum aðrir fáa nyttuna av starvi hans.

Arbeidsmaðurin má í felagsskapi krevja, at samfundin — t. v. s. allir landsins búgvarar — skulu eiga alt í felag, sum landið og havið geva. Tað mál koma vit einans til, tá øll Føroya-jørð og øll føroysk skip og tilíkt verður landsins ogn. Ikki gjøgnum uppreistar, men við at nýta hin fríalættir, skulu vit koma á málid. Okkara fiskiskiperu gomul, og ógvav teim óbrúklig. Hvat gera teir ráðandi fyrri at bota um hesi viðurskifti? Hettar skal eg umrøða næstu ferð.

J. H. Danbjørg.